

Sadece Hadis Yeterli mi?

Özellikle, rivâyetlerin yazılı formunu teşkil eden kısmıyla hadisin, bir din tasavvuru oluşturmak için yeterli olacağını düşünmek veya hadisle meşgul olanların böyle bir görüşün temsilcileri olduğunu iddia etmek, ciddiye alınmaya deymeyecek kadar yüzeysel bir değerlendirmedir. Hassaten Mâverâün-nehir ve Anadolu ilim geleneklerinin mahiyetini bilen ve ilmî yöntemini bu istikamette tercih etmiş bir düşünüşün sadece Kur'ân veya sadece hadis esaslı bir ilim anlayışını benimsemesi söz konusu dahi olamaz.

Yaygın biçimde anlaşıldığı ve kitaplarda yer aldığı formu ile hadis -daha önceki yazılarımızda da işaret edildiği üzere-, büyük tasavvurun rivâyet bağlamında sadece bir cihetini kısmen ortaya koyan bir mahiyet arz eder. Kur'ân-ı Kerim'i ve ilk üç neslin uygulamalarını da ifade edecek biçimde geniş manası ile sünnet tasavvuru, işaret edilen şekli ile hadisten çok daha geniş bir anlam zenginliği ihtiva etmektedir.

Ancak, ümmetin ilmî birikimini teşkil eden unsurlar; sadece hadis, geniş manası ile sünnet veya ilk üç asrın mirası da değildir. Esas itibarıyla bir referans mahiyetindeki erken dönem tatbîkâtını değerli kılan şey, fiilî gelenek; bir başka ifade ile metin ve tatbîkâttan müteşekkil kadîm mirasın 'nebevî yaşantı' formunu koruyagelmesidir. Erken dönem ulemânın uygulamadaki zafiyetleri gözlemlemesiyle neredeyse eşzamanlı bir biçimde usuller geliştirilmiş; fitrî farklılaşma ve tercihler de dikkate alınmak suretiyle muhtelif ilimlerde usuller geliştirmek üzere adımlar atılmış; zamanla bu usuller itikâdî ve amelî bağlamda belli başlı usûl geleneklerine dönüşmüştür.

Günümüzde, ilimlerin ve usullerinin 'okunmasında' ve bu ilimlerle meşgul olanlara bakışta, bir sığlık ve önyargılı yaklaşım olduğu için, muhtelif ilim geleneklerinin birbirine düşman olduğu tasavvuru yaygın bir kabule dönüşmüştür. Oysa ilim gelenekleri -bütün yetkiyi ve doğruyu ifade biçimini kendi tekeline almak yerine-, büyük usûl geleneğine katkısı açısından değerlendirilse, hiçbir usûl/ilim dalı karmaşası yaşanmayacaktır. Bugün ilâhiyat fakültelerimizdeki, anabilim dalı ayrışması, çoğu kere burada işaret edilen büyük usûl geleneğini ve ilimlerin (usûlü ve furû'u) birbirinin mütemmimi oluşu gerçeğini

örtbas etmiş ve bu gerçeklik fark edilememiştir. Bu bağlamda, bir Sünnî gelenek, bir de Şîî gelenekten söz etmek mümkün ise de, her ikisi içinde yer alan bütün anlayışlar, büyük gelenek tasavvurunun mütecânis farklı alt çizgileridir. Kaldı ki, i'tikâdî açıdan bu gelenekler geçmişte birbirini en fazla bid'at ehli olarak nitelemişlerdir. Ayrıca bu gelenekler bünyelerinde, aklî, ilmî, irfânî bütün düşünüş biçimlerini barındırmış, geçmişte her alanda özgün ürünler verdiği gibi, gelecekte de verme potansiyeline sahiptir.

Bütün bunlardan hareketle sadece Kur'ân, sadece hadis, sadece fıkıh, sadece kelâm, sadece felsefe vurgusu hep eksik kalmaya; bütünü ihâta etmekte zafiyet içermeye ve cemiyet içerisinde kargaşa ve fitne üretmeye sebep olacaktır. Dolayısıyla, yeterince tanımadan, gerekli bilgi ve donanıma sahip olmadan bu yönde yapılan değerlendirmeler ve eleştiriler özlenen kardeşlik ve birliğin önündeki en önemli engel olmaya devam edecektir. Dinî eğitim kurumlarımızda da bu anlayışın, tefekkür geleneklerinin izini sürmenin ve kuşatıcılığın belirleyici olması sorumluluk sahibi akademinin ve diyanet camiasının en temel önceliği olmalıdır.

Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD) olarak biz de sadece hadis vurgusu üzerinden bir düşünce geleneği iddiasında bulunmadığımız gibi, tam aksine, işaret edilen hususları önceleyen bir çizgiyi benimsemekteyiz. *HTD*'de yayımlanan yazılar, işaret edilen ilmî tasavvurun keşfine yönelik bir boşluğu dolduracak türde araştırma ürünleridir. Hadis ilminin geçmişteki bir bilgiyi en doğru biçimde geleceğe taşıyan bir mahiyette olduğunu söylemek, 'sadece hadisle yetinen' selefî, bağınaz bir bakışı değil, geçmiş bilginin nakli konusunda geliştirilmiş en iyi yöntem olduğunu, ancak yine de buradan hareketle bir toplumsal düzen inşa etmenin mümkün olamayacağını, bunun için diğer ilimlerin de birlikte anlamaya ve uygulamaya katkı ve yön vermesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda, *Hadis Tetkikleri Dergisi*'nin (*HTD*) bu sayısında; ilk olarak Yahudilik kültürü ve Ka'bul'-Ahbâr'a dair detaylı bir araştırmaya, ikinci olarak; Dârü'l-harb'te yaşayan bir Müslümana dair bir tetkike, üçüncü olarak; VIII. Hicrî asır ilmî geleneğini ortaya koyan değerli bir araştırmaya, dördüncü olarak Mu'tezile'nin hadis tenkit kıstaslarına dair bir tetkike, son olarak da hasâis ilmüne dair bir çalışmaya yer verdik.

Ayrıca, *Hadis Tetkikleri Dergisi*'nin her sayısında olduğu gibi bu sayısında da sempozyum ve kitap tanıtımı, ilmî etkinlik haberleri ve vefeyât bölümlerinde ilginizi çekeceğine inandığımız önemli tetkikleri ilginize arz ettik.

On yedinci yılımızın ikinci sayısıyla birlikte, daha heyecanlı ve daha bilinçli biçimde, pek çoğu *HTD* ekibinin elinde ve sayfalarında yetişmiş genç araştırmacılarımızın sesi ve kalemi olmaya devam edeceğiz. Kesintisiz devam eden yayın hayatımızla, nice yeni sayılarımızla görüşmek dileğiyle...

Saygılarımızla...

İbrahim HATİBOĞLU